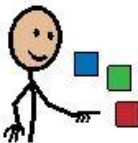

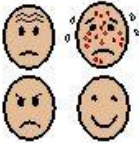

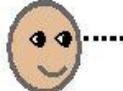

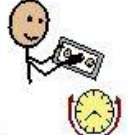

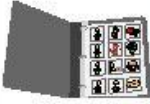

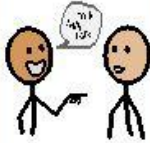
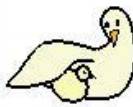

A chapter of The International Society for Augmentative and Alternative Communication

<p>få reelle valgmuligheder</p> 	<p>sige nej og afvise ting eller handlinger</p> 	<p>bede om det, jeg vil have</p> 	<p>udtrykke følelser</p> 	<p>blive hørt og få et svar selv om svaret er "nej"</p>
<p>bede om og få opmærksomhed og samvær med andre</p> 	<p>Ideelle rettigheder til at kommunikere</p> <p>Jeg har ret til at :</p>			<p>have adgang til at bruge mit kommunikationshjælpemiddel hele tiden</p>
<p>få information om mennesker og aktiviteter i mine omgivelser</p> 				<p>få undervisning i og på min måde at kommunikere på</p>
<p>have et fungerende kommunikationssystem og backup</p> 	<p>være et fulgyldigt og ligestillet medlem af samfundet</p> 	<p>blive behandlet med respekt og værdighed</p> 	<p>blive snakket med, ikke om</p> 	<p>blive snakket med på en hensynsfuld måde</p>

Frit oversat fra NJC The National Joint Committee for the Communication Needs of Persons with Severe Disabilities (1992). Guidelines for meeting the communication needs of persons with severe disabilities. ASHA, 34 (suppl.7), 2-3, tilpasset av ISAAC Norge etter ide fra K.A.

Om Isaac-Danmark

Formand:
Sissel Madsen
Center for Rehabilitering og Specialrådgivning,
Odense
Tlf.: 63 14 05 67

e-mail:
sissel.madsen@soc.regionsyddanmark.dk
CVR nr. 29948445

Sekretær:
Margit Grønkjær
Kirkebækskolen
Kløvervænget 51
2625 Vallensbæk
margit.groenkjaer@skolekom.dk

Indmeldelse kan ske hos formanden.

Kontingent pr. år (dækker medlemskab af både det internationale ISAAC og ISAAC-Danmark):

AAC bruger	kr..... 275,-
Enkelt medlem	kr..... 470,-
Studerende/pensionister	kr..... 325,-
Dobbelt medlemskab (Institutioner/skoler)	kr..... 900,-
Trippel medlemskab (Institutioner/skoler)	kr.....1.350,-
Støttemedlem	kr.....2.500,-

ISAAC officielle tidsskrift: "Alternative and Augmentative Communication – ACC",
abonnement pr. årgang kr..... 540,-

ISAAC-NYT

Medlemsblad for medlemmer af foreningen ISAAC
(*International Society for Augmentative and Alternative Communication*)

Redaktør: Susanne Limskov
e-mail: suli@varde.dk

Bladet udkommer normalt 3 gange om året.

Deadline for næste blad er
1. september 2012.

ISSN nr. 1397-0747
Oplag: ca. 200 stk.
Tryk: Sissel Madsen
Layout: Gert Krabsen

Foreningens hjemmeside: www.isaac.dk

Foreningens postadresse:

ISAAC Danmark
c/o Sissel Madsen
CRS
Heden 11
Postboks 149
5100 Odense C

Alle henvendelser på redaktionelle
spørgsmål bedes stilet skriftligt til redaktionen.

Redaktionen påtager sig intet ansvar
for manuskripter, fotografier og tegninger,
der indsendes uopfordret.

Forsiden:
Kommunikationsrettigheder..

Bagsiden:
Tegn til tale – på finsk..

Pittsburgh 2012

Indhold

Om Isaac-Danmark	2
Sissel sommer	4
Redaktørens hjørne	4
Bestyrelsesarbejdet	5
UPS	5
Isaac Generalforsamling 2013	6
Isaac Council meeting 29. august 2012	6
Kommunikationskarnevalen i Göteborg	8
Tegn til tale – på finsk	11
I Norge kommer ASK nu ind i loven	12
”Hvis mine ord kunne høres”	13
Janni Roldsgaard fortæller om sin tur til USA	15
Oplevelser på ISAAC konferencen i Pittsburgh	18
Udstillingen på ISAAC konferencen i Pittsburgh	19
Pragmatisk Profil	22
Ses vi på BETT?	23

Annonce:

ISAAC Danmark søger ny kasserer
efter næste generalforsamling.
Kunne det ikke være noget for dig?

Sissel sommer

ISAAC er blevet inviteret med i "arbejdsgruppen om komplekse kommunikationsbehov" under ViHS i Servicestyrelsen.

Arbejdsgruppen er kommet i stand på baggrund af et åbent brev som bl.a. Vibe Lund Jensen og Birgitte Brandt var med til at forfatte for halvandet år siden. I brevet blev der peget på, at Danmark har underskrevet FN's handicapkonvention, men der er mange udfordringer i forhold til personer med behov for AAC.

Den daværende socialminister indkaldte underskriverne af brevet til et møde med hendes kontorchef, som foreslog, at der blev nedsat en arbejdsgruppe. Der blev udarbejdet et kommissorium for arbejdsgruppen af Niels Erik Mathiessen fra HMI, og så kom der valg. Nu ledes arbejdsgruppen af Helle Bjørnø fra ViHS og har haft sit første arbejdende møde onsdag den 26. september.

Som det så fint hedder, så har arbejdsgruppen *ministerens bevågenhed* men *ingen midler*. Det gør gruppens arbejde vanskeligt, da vi så er afhængige af, at vores arbejdspladser ønsker vores deltagelse i en sådan arbejdsgruppe, hvilket er en udfordring, når mange offentlige arbejdspladser i dag skal drives som en virksomhed og skaffe indtægter.

Det er en stor arbejdsgruppe med 15 medlemmer. Derfor er der nedsat en mindre gruppe på fem personer, som skriver en synopsis for gruppens arbejde. Hele gruppen skal mødes igen i december, hvor der sandsynligvis bliver uddelegeret arbejdsopgaver.

På nuværende tidspunkt ser jeg det således, at arbejdsgruppen kommer med en beskrivelse af området omkring borgere med AAC, sådan som det ser ud generelt i Danmark, og så en række beskrivelser af mulige projekter, som kunne øge viden og fokus på området. Disse projekter vil så kunne udarbejdes for SATS-pulje midler, disse midler bliver anvendt af ministerierne til yderligere undersøgelser. Men lige nu er det usikkert om SATS puljen bliver nedlagt til næste år.

Og nu til noget helt andet!

Næste internationale ISAAC konference bliver afholdt i *Lissabon*, Portugal i 2014. Så overvej allerede nu, hvor du kan søge om midler til at komme med. Det er alle tiders oplevelse både fagligt og socialt.

--- O ---

Redaktørens hjørne

v/Susanne Limskov.

Lige nu sidder du med et blad fyldt med mange spændende artikler.

24. juli, da jeg var i Kastrup Lufthavn for at hente vores datter efter 1 år i Australien, mødte jeg denne flok glade og forventningsfulde mennesker: Janni og hendes mor Mona Roldsgaard, Nina Kirkeby samt Emmy og Henrik Kjellmann parate til at indtage USA og ISAAC Konferencen i Pittsburgh.

Du kan læse om deres oplevelser i dette nummer.

Bestyrelsesarbejdet

v/Margit Grønkjær

Bestyrelsen har holdt heldagsmøde i juni, Skype møde i maj og sommerhusmøde i september (to dage). Fremmødet og engagementet har været stort. Der er faste punkter som konference, økonomi, nyhedsbrevets indhold, hjemmesidens indhold og struktur, som selvfølgelig optager en del af tiden på møderne.

Konferencen fra sidst er blevet evalueret og bestyrelsen har lavet brainstorm på den kommende konference og godkendt konferencegruppens programsætning. Konferencegruppen har haft et heldagsmøde siden sidst og en del mailaktivitet. Nu ligger programmet færdigt og kan ses på hjemmesiden.

Vi har foretaget nogle besparelser for ikke at få røde tal på bundlinjen, herunder er vinen sparet væk på konferencen.

Lea har arbejdet på en udførlig beskrivelse af, hvad ASK/AAC er, til hjemmesiden, og den er blevet drøftet på bestyrelsesmødet.

Herudover har der været en del andre punkter, herunder deltagelse i den internationale konference og i Kommunikationskarnevalen. ISAAC skal deltage i VIHS' arbejde vedrørende rettighed til kommunikation, et arbejde, vi ser frem til.

PR gruppen har holdt møder, arrangeret kommunikationsaften, drøftet et PowerPoint show til formidling vedrørende ASK og oversat den norske "Ideelle rettigheder til kommunikation" til dansk. Se forsiden..

--- 0 ---

UPS

v/ Frank Dalhoff

UPS. GLEMMER DU SÅ HUSKER JEG ALT FOR GODT.

Denne lidt omskrevne strofe fra en af Liva Weel's sange, giver i og for sig et udmærket billede på hvad vi er i gang med at diskutere, nemlig inklusion.

Jeg ved godt at integration og inklusion ikke kan sammenlignes, hvilket heller ikke er min mening. Forskellen er vel at, ved integration skal en afvigende tilpasse sig det normale, hvorimod man ved inklusion "modtager" og tilpasser sig det afvigende. Konkret skulle vi med handicap tilpasse os børnehaver skoler m.v. Hvorimod når der tales inklusion skal hele uddannelsessystemet ja selve lovgivningen tilpasse sig os skæve eksistenser.

Det er nu strofen af sangen, 'glemmer du..', kommer ind, for jeg synes at høre nogle af de samme argumenter som jeg hørte og selv hylede op om, for -ja mange årtier siden. Dengang ville mange gerne integrationen, vi holdt møder om at nu skulle lille datter i normal børnehave og i folkeskole og ja der kom børn i børneinstitutioner og skoler men samtidig skød centerklasser og specialgrupper op i børnehaver.

Vi hørte de samme argumenter som vi gør i inklusionsdebatten. Det var bekymringen for om fagligheden blev spredt og for om man var 'fagligt klædt på'. Jeg hverken kan eller vil gøre mig til dommer over om integration var godt eller ikke.

Selvfølgelig går jeg ind for inklusionen, men når jeg så hører nogle af de samme argumenter blive anvendt i debatten, er det jeg tænker man måske skal sørge for at gøre det i den rigtige rækkefølge. Da vi holdt integrationsfanen højt blev langt fra alle integreret, og efter de tal der svæver i luften at regne er det langt fra flertallet af personer med handicap der vil blive inkluderet.

Min afrunding på dette er: Frem for at bruge alt krudtet på dem der skal inkluderes, skulle man spare noget krudt til de som er nødt til at bruge vores specialskoler, for de skal vel ikke lades i stikken - snarere tværtimod.

Indkaldelse til ISAAC Danmark generalforsamling

Mandag den 18. marts 2013

kl. 15.15-16.30

på Vingstedcentret

Dagsorden:

1. Valg af dirigent
2. Godkendelse af dagsorden
3. Valg af referent
4. Valg af stemmetællere
5. Bestyrelsens beretning
6. Godkendelse af regnskabet 2012/2013
7. Budget 2013/2014
8. Indkomne forslag
9. Valg af bestyrelsesmedlemmer
På valg er:
Frank Dalhoff, kasserer, genopstiller ikke
Trine Lauridsen, genopstiller
Susanne Limskov, genopstiller
Lea Bodzioch, genopstiller
10. Valg af suppleanter
På valg er:
Pernille Bagner Carlsen, genopstiller
Vibe Lund Jensen, genopstiller
11. Valg af revisorer
Edda Medici, genopstiller
12. Eventuelt

--- 0 ---

Isaac Council meeting 29. august 2012

v/ Hanne Rohde og Sissel Madsen, Isaac Danmarks repræsentanter i Council

Strukturen i den internationale del af Isaac er således, der er et *Council*, som har en rådgivende funktion. Council består af de enkelte landes/*chapters* bestyrelsesformand og en valgt repræsentant, i Danmark en person valgt i bestyrelsen. Council har en formand som er repræsentant i *Executive Board*; det øverste organ. Council kan stemme om f.eks. vedtægtsændringer og formanden skal stemme som council har vedtaget, når der stemmes i Executive. Executive skal vedtage beslutninger enstemmigt. Derfor har Council reelt vetoret.

Ved mødet søndag deltog repræsentanter fra de fleste chapters. Der er skrevet referat fra mødet, så hvis I ønsker yderligere oplysning kan det internationale referat efterspørges.

Til mødet blev der talt om vedtægterne, som skulle vedtages.

Der er i perioden fra sidste konference blevet udarbejdet et nyt sæt vedtægter, som selvfølgelig i høj grad bygger på de tidligere. Vi har i bestyrelsen haft mulighed for at kommentere dem i processen. Danmark havde stillet forslag om, at det er det lokale chapter som bestemmer, hvor længe deres repræsentant kan deltage i Council. I det oprindelige oplæg var det en begrænset periode på fire år.

Vi mener, det er en kort periode, som kun dækker to fysiske møder, og der er meget arbejde i at forstå systemet i Isaac International samt læse alt på engelsk.

Vores forslag blev accepteret, og vedtægterne blev vedtaget enstemmigt i Council og i Executive.

Den kommende proces bliver at kommentere et større dokument, som skal fungere som arbejdsmanual for de punkter som er beskrevet i vedtægterne, samt de forskellige grupper som er nedsat, f.eks. komite for nominering af personer til Executive, forberedelse af *Awariness Month* og mange andre arbejdsgrupper.

Hvis nogle af jer medlemmer har lyst til at deltage i en af de internationale arbejdsgrupper, så kontakt os endelig for at høre, hvilke muligheder der er og vi formidler gerne en kontakt. De forskellige arbejdsgrupper fremlagde deres arbejde gennem de to sidste år, og hvilke mål de havde for arbejdet fremover.

Der er bl.a. en arbejdsgruppe, som arbejder med litteratur og muligheder for oversættelse. Vi gjorde fra nordisk side opmærksom på, at vi fortsat har et ønske om at artikler bliver oversat til et af de nordiske sprog. Så vidt vi har hørt fra de andre kunne dette meget vel være dansk.

Executive har udarbejdet en fem års plan for det kommende arbejde. Denne plan havde bestyrelsen mulighed for at kommentere i efteråret. Den blev gennemgået på mødet. Planen indeholder bl.a. mål for at øge antallet af medlemmer og udgivelse af tidsskrifter og andet materiale.

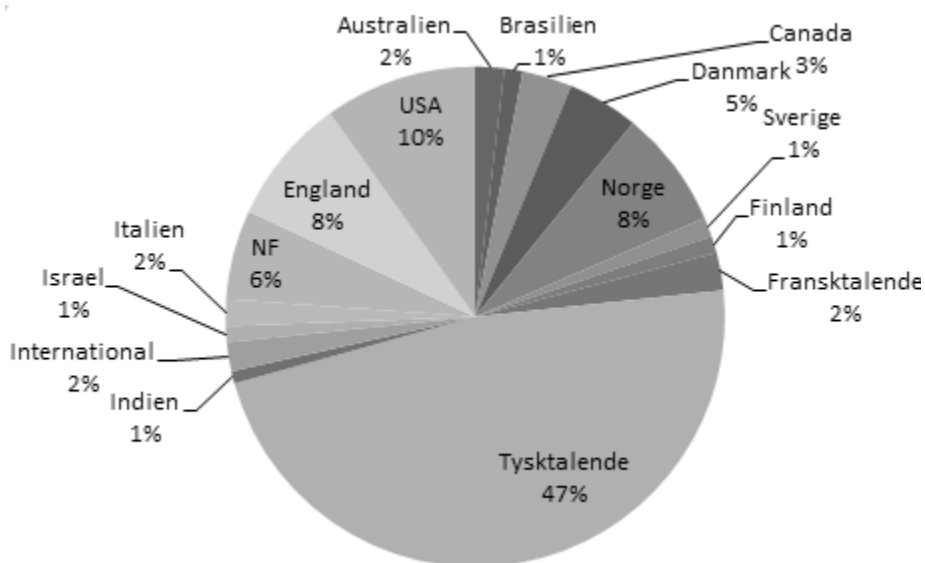
De skandinaviske lande har ca. 14 % af medlemmerne, derfor diskuterer vi ofte emner de tre lande imellem, så vi fremstår enige i fællesskabet.

De tysktalende lande er Tyskland, Østrig og en del af Schweiz. De udgør ca. halvdelen af medlemmerne og har et meget aktivt chapter med eget undervisningshold på 60 undervisere. De afholder konference hver andet år i september, de år hvor der ikke er international konference. Det kan nok være værd at holde øje med, da de ønsker at have flere oplæg fra udlandet, så det bliver sprogligt nemmere for danskere og andre nationaliteter at deltage.

Vi arbejder for øjeblikket på at få en aftale med Tyskland og England, så danske medlemmer kan deltage i deres konferencer til medlemspris. England arrangerer en årlig konference.

Budgettet blev fremlagt og i den forbindelse blev det officielt, at konferencen bliver en del af det samlede budget. Fremover vil konferencerne blive drevet fra hovedkontoret, så selve organisationen har hovedansvaret og det ikke er placeret i det land, hvor konferencen afholdes.

Det er utrolig interessant at deltage i sådan et heldagsmøde. Det giver en indsigt i, hvordan de andre chapters arbejder og også hovedforeningen. Det betyder, at vi får større forståelse for hovedforeningens forventninger til os og hvad deres arbejde går ud på. Det gør bestemt det fremtidige samarbejde nemmere.

Set på udstillingen på ISAAC 2012

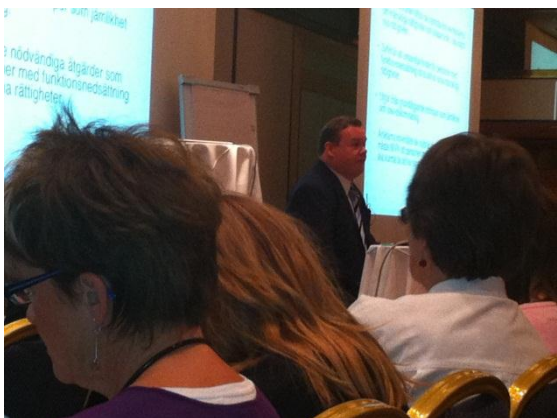
Kommunikationskarnevalen i Göteborg

v/Pernille og Margit

Vi var så heldige at være danske repræsentanter for ISAAC ved kommunikationskarnevalen i år. Der var også repræsentanter fra både Norge og Finland. ISAAC Sverige er både hvad medlemstal og økonomi angår meget mindre end ISAAC Danmark. De indgår i kommunikationskarnevalen, men har ikke en selvstændig konference. De mener selv, det bl.a. kan skyldes, at de i Sverige har store, offentlige institutioner som DART på området.

Der var ekstra fokus på specialskoleområdet i år, hvilket bl.a. afspejledes i hovedforedragene de to dage, som var af Carol Goossens.

Karnevalen indledtes af **Gunilla Thunberg**, herefter optrådte **Anton**, en ung mand med cerebral parese, som var meget dygtig til at spille og synge.

David Lega talte om FN rettigheder for handicappede. David er byrådsmedlem i Göteborg, han er kørestolsbruger og kan ikke bruge sine arme. Han er tidligere deltager ved handicap OL. David lægger vægten på retten til at kunne mestre noget - at gøre det, man er god til. Han ved f.eks. godt, at det ikke kunne nytte, hvis han krævede retten til at blive snedker 😊

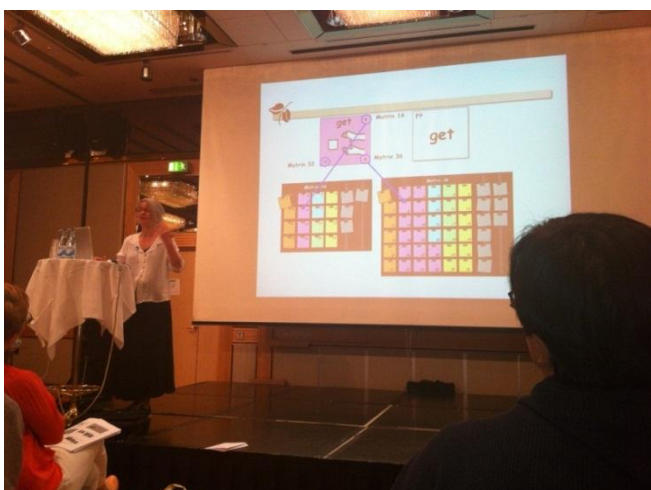
Retten til at føle sig brugbar, nyttig og behøvet er mere vigtig end i alle detaljer at blive politisk korrekt behandlet. F.eks. undlader han at bruge sugerør, men har en speciel flaske han kan løfte med munden med sig, fordi det ikke er alle steder, der er et sugerør tilgængeligt.

Han tager bagindgangen til rådhuset, men føler sig ikke dårligt behandlet af den grund, for han er jo også

med til at administrere kommunens budgetter, så han ved, hvor dyrt det vil være at bygge hovedindgangen om. Han lægger vægt på retten til at blive set som et menneske og ikke som et handicap. Han betoner vigtigheden af at give børn en god selvfølelse på trods af handicap.

Dr. Carol Goossens hovedforedrag

Carol Goossens er talepædagog (Speech Language Pathologist) og speciallærer med privat praksis i New York City. De sidste 30 år har hun samarbejdet med over 150 klasserum, hvor hun har instrueret i brug af sine metoder for ALGS, Aided Language Stimulation – på svensk kalde det "pekprat", hvad mon vi vil kalde det? Udpegning? Det omfatter dog en hel del mere end bare udpegningsaktiviteten, så "Støttet sprogstimulation" er nok et mere præcist ord for det.

Den første dag talte hun om "scripted" undervisning, den anden dag om "unscripted" undervisning. Inden for begge områder viste hun lav- og højteknologiske eksempler. Scripted er det mest enkle, fordi læreren på forhånd ved, hvordan de kommunikative muligheder opstår. Det kan f.eks. tage udgangspunkt i rim, remser, sange - typisk på de yngste alderstrin.

Hendes formål med at udvikle metoder i ALGS er at skabe kommunikative muligheder i gruppeundervisning. Hun betoner vigtigheden af at gentage med variation, så

eleverne støttes i at opbygge de kommunikative kompetencer ved hjælp af et forudsigeligt, genkendeligt system. Faldgruben er at vi laver spejlæg – et enkelt "flash in the pan" i stedet for at lave pandekager med varierende smag, som hun siger. Vi skal opbygge noget form og struktur, som kan bruges med variation.

ALGS i gruppelektioner er komplekst fordi børnene varierer i behov: kognitivt, sprogligt, opmærksomhedsmæssigt, sensorisk og fagligt.

Hun påpeger vigtigheden af, at der er én facilitator i rummet og at de øvrige voksne støtter facilitator i at aflæse elevernes udspil på deres varierende kommunikationshjælpemidler. Facilitatoren highlighter symboler samtidig med sin verbale sproglige stimulation. "Symboler" forstås bredt som både konkrete, fotografier, billedsymboler og trykte ord. Facilitator skal variere brugen af de forskellige muligheder for highlightmetode alt efter det enkelte barns formåen. F.eks. vender hun fotografisiden af et kort ud mod et barn, men vender tekstsiden ud mod et andet. Det er vigtigt at vende fronten mod eleverne det meste af tiden! (De små kinder frem for de store: ballerne) Hjælperne i rummet kan så gøre aftalte tegn til facilitator, f.eks. hvis hun overser et udspil eller skal give mere tid til en elevs udspil. Hjælperen guider også eleven fysisk, hjælper med at bladre/manipulere, giver fysisk support og stabilitet til eleven.

Carol Goossens påpeger, at det giver meget ventetid, hvis undervisningen er organiseret sådan, at hver enkelt elev skal have vist/gjort det samme hele vejen rundt. Underviseren skal i stedet koncentrere sig om at skabe kommunikative situationer, hvor det er muligt for eleverne at byde ind. (Eksempel: sidste ord i en remse, hvad skal der ske i opskriften næste gang). Hvis underviseren forfalder til at stille mange spørgsmål, kan det også virke forstyrrende for eleverne.

Hun nævner 4 måder at facilitere/highlighte på:

- 1) vise kort/konkret til barnet
- 2) Bruge vesten til at præsentere for en gruppe
- 3) bruge tavle til præsentation for en gruppe
- 4) bruge elevens eget kommunikationssystem til fremvisningen

Ved valg af kompleksitet er det vigtigt, at eleverne skal have mulighed for 100 % succésrate i starten.

Det bliver sværere at arbejde med de kommunikative kompetencer i det amerikanske skolesystem, jo ældre børnene bliver, fordi det faglige fylder mere.

Det er også sværere at arbejde med aktiviteter, hvor undervisningen er "unscripted". Som eksempler på unscripted aktiviteter nævnte hun områder som madlavning, kunst og håndværk, natur og teknik.

Hun viste videoeksempler fra mange klasserum og viste "før og efter" videos af, hvordan hun havde instrueret i en roligere og mere struktureret undervisning. Hun viste en del hightech løsninger til smartbordet, hvor hun havde brugt Power Point kreativt med symboler, animationer, fotos m.v. både når det gjaldt scripted som historier, rim remser, sange og unscripted, når det gjaldt madlavning.

Gunilla Thunberg takker Carol Goossens

DIKO. Den digitale kontaktbog.

DIKO er et samarbejde mellem Certec, forældre og skole, for at skabe den optimale webbaserede digitale dagbog. Projektet har lige søgt flere midler for at kunne fortsætte udviklingen, da der endnu er mange områder, de gerne vil tage højde for. For eksempel er der et ønske om større adgang til sociale media via DIKO, større tilgængelighed for børn med bevægelseshandicaps, brug af video, talesyntese m.m. Som jeg sad der og lyttede til projektet fik jeg et billede af en sammensmeltning af vores program HERBOR og det der i gamle dage blev kaldt "min bog" og programmet Hearsee.

DIKO er primært tænkt som en dagbog, det vil sige at det er muligt at lægge billeder ind under de relevante dage. Herefter kan bogen benyttes som udgangspunkt for samtale om dagens oplevelser, eller om det der har været sket for noget tid siden. Ud over barnet har lærere, forældre og andre pårørende adgang til bogen og kan på den måde få en platform at tale ud fra.

Der kan læses om projektet på www.diko.nu

Barnets delagtighed i familieaktiviteter.

Er et tre årigt projekt, som begyndte i efteråret 2010. Formålet med projektet er at studere, hvordan børn med multiple funktionsnedsættelser deltager i hverdagsaktiviteter. Det er kun familier, hvor man har personlige assistenter, der deltager i projektet. Projektet har som udgangspunkt en teori om, at der er størst mulighed for at intervenere i det der foregår i forvejen, altså de aktiviteter vi alle har i vores dagligdag i hjemmet. Derudover er familien og de aktiviteter, der foregår i families dagligdag det sted, hvor barnet lærer meget om sig selv, sin plads i livet og lærer, hvordan verden fungerer. Projektet ser kun på familie aktiviteter og ikke på barnets skolegang m.m. Der deltager 60 familier i projektet og som sammenligningsgrundlag har man inddraget 107 familier, der har børn, der følger den normale udvikling.

De foreløbige målinger viser at:

Familier med børn, der har multiple funktionsnedsættelser, inddrager deres barn i alle aktiviteter, men der er overvægt på aktiviteter som: se tv, hvile, lytte til musik og gå tur.

Aktiviteter som: computer, lave mad, dække bord, tage af bord, ordne have, lege udenfor, lege med venner, gå i kirke, handle mad, vaske tøj, gøre rent, vaske op, spise fælles morgenmad, cykle, tage på ture, gå på legeplads, besøge venner, tage til fest, udføre søskende/forældre fritidsaktiviteter mv. forekommer oftere i familierne med børn, der følger den normale udvikling.

Der kan læses mere om projektet på <http://www.arvsfondsprojekten.se/node/436>

Med sigte på kommunikation.

Seminaret beskrev et projekt, finansieret via Arvsfonden fra 2007 til 2011, som handler om socialt netværksarbejde, som udgangspunkt for samspil, samvirke og kommunikation. Der har været etableret netværksgrupper bestående af forældre, pårørende og professionelle omkring barnet, den unge eller den voksne med multiple funktionsnedsættelser. Man har blandt andet inddraget MarteMeo metoden og på den måde haft fokus på samspil, relation/interaktion, delagtighed, kommunikation, sammenhænge, anerkendelse, fælles opmærksomhed og læring.

Gennem disse netværk fik man fokus på de forskellige kompetencer der er hos henholdsvis forældre, pårørende og professionelle og på den måde fik man større mulighed for at dele og inddrage hinandens forskelle og kompetencer.

Projektet udmundede i en bog, samt et undervisningsmateriale i netværkssamarbejde der kan købes.

Der kan læses mere om projektet på <http://komsikt.fub.se/>

AKKtiv

DART har gennem flere år arbejdet på at fremstille deres egen forældreuddannelse, AKKtiv (alternativ og kompenserende kommunikation, tidlig intervention). De uddanner på DART kursusledere i metoden. Selv om den hedder tidlig intervention er den også blevet "oversat" til andre målgrupper, f.eks. unge, eller specielt til børn med Rett syndrom. 3 talepædagoger fra Malmø havde i et projekt samarbejdet med DART om at udvikle metoden, og nogle af de nyeste tilretninger er kommet med i det materiale, DART nu bruger til sit kursusgrundlag. (*Komigång boken 2011*)

Kort fortalt, så undervises forældrene over 8 aftener i at aflæse deres barns kommunikative udspil, og de får små opgaver med hjem, som skal løses, herunder optagelse af video til brug på kurset. Barnet er ikke med, med men de får øvelser, de skal gå hjem og lave med barnet. Der lægges vægt på multimodale kommunikationsløsninger, og på at lære at **vente** længe nok til at se barnets svar.

Malmøpædagogernes bidrag var at gøre kurset mindre teoretisk og verbalt og mere praksisorienteret (rollespil, øvelser osv.). De har en meget blandet forældregruppe, hvor ikke alle taler godt svensk, så det følte de stort behov for.

Metoden AKKtiv har hentet inspiration fra den canadiske uddannelse HANEN, men har udarbejdet sine egne svenske film og slides og komigång materialer, som kan ses på DARTs hjemmeside.

Retten til at protestere

Ulrika Aspflo er logopæd på autismeområdet, og hun fik en dag en mail fra en kommunikationsassistent for en autistisk elev, som spurgte, om det var i orden at være vred. Assistenten beskrev, hvordan eleven havde svært ved de mange skift i normalskolen, skift af fag og lokaler, og hvordan eleven havde svært ved at leve op til de krav, der blev stillet. Ulrika svarede, at selvfølgelig er det i orden at være vred, og hun kom med anvisninger på, hvordan miljøet skulle tilpasses eleven. Men assistenten skrev tilbage, at det var slet ikke det hun mente, hun var selv vred, fordi eleven ikke kunne leve op til normalskolens krav – var det i orden for hende at være vred på eleven? Ja, og så er det jo IKKE i orden at være vred!!

Oplægget udstillede inklusionens dilemmaer, for selv om alle børn med handicap i Sverige har deres personlige assistenter, imødekommer det ikke nødvendigvis de særlige behov, børnene har.

Voices for the Voiceless

Et igangværende EU projekt under Comenius. Bl.a. deltager fra Danmark Strandhøjskolen; der er også partnere fra Tyskland, Norge og England.

De svenske deltagere viste de ting, de havde fundet påfaldende under deres besøg i andre lande, herunder i Danmark det fantastiske, at der blev læst kontaktbøger højt ☺

Herudover havde de på Kvibergsnässkolen gang i et projekt, der omhandlede fokus på kommunikation i skolehverdagen og viste mange videoer fra deres skole.

Der var også en udstilling. Vi konstaterede, at når det gælder hjælpemidler og materialer, ligner de nordiske lande hinanden.

--- 0 ---

Tegn til tale – på finsk..

v/Hanne Rohde

Posteren på bagsiden - fra Isaac konferencen 2012 i Pittsburgh - har vi fået lov til at bringe i vores Nyhedsbrev af Tina Linjama, og Kaisa Launonen, som i øvrigt er formand for Isaac i Finland.

Jeg synes, at ud over at være interessant, giver den også et godt eksempel på, hvordan man kan udforme en poster, der er baseret på egen forskning, og som samtidig er overskuelig med et klart budskab.

Posteren opfordrer til mere forskning i brug af håndtegn, og det er hermed givet videre til alle jer, der brænder for dette.

P.S. Hvis I nogensinde skulle komme i nærheden af Pittsburgh og tænke på at køre udenom, for hvad skal man dog der, hvis man ikke lige skal til konference eller besøge familie, så overvej det en ekstra gang! Jeg blev meget overrasket over at befinde mig i en by, der ikke er større, end at man hurtigt kan overskue centrum, der ligger smukt mellem 3 floder, med et rigt teater-, restaurant- og cafeliv, og ikke mindst med et museum med verdens største samling af Andy Warhol kunst. Andy Warhol var født i Pittsburgh.

(red. bem: ikke at forglemme: Heintz Ketchup! stammer fra Pittsburgh..)

I Norge kommer ASK nu ind i loven

v/Hanne Almås (sakset fra ISAAC Norges Hjemmeside)

Det er med stor glede at Isaac Norge kan bekrefte at en endring i lovpresiseringen nå er behandlet for andre gang i Stortinget. Det var ingen kommentarer til den. Det betyr at det blir endringer i Opplæringsloven som gir den nødvendige presiseringen som trengs for å lære å bruke ASK, og for å uttrykke seg med ASK. Vedtaket blir gjeldene fra 1. august 2012!

Følgende ordlyd er behandlet og tas inn i Opplæringsloven:

Ny § 2-16 skal lyde:

§ 2-16 Opplæring av elever med behov for alternativ og supplerende kommunikasjon (ASK)

Elevar som heilt eller delvis manglar funksjonell tale og har behov for alternativ og supplerande kommunikasjon, skal få nytte eigna kommunikasjonsformer og nødvendige kommunikasjonsmiddel i opplæringa.

Når ein elev ikkje har eller kan få tilfredsstillande utbytte av det ordinære opplæringstilbodet, har eleven rett til spesialundervisning etter reglane i kapittel 5. Dette inkluderer nødvendig opplæring i å bruke alternativ og supplerande kommunikasjon.

Ny § 3-13 skal lyde:

§ 3-13 Opplæring av elever, lærlingar og lære kandidatatar med behov for alternativ og supplerande kommunikasjon (ASK)

Elevar, lærlingar og lære kandidatatar som heilt eller delvis manglar funksjonell tale, og har behov for alternativ og supplerande kommunikasjon, skal få nytte eigna kommunikasjonsformer og nødvendige kommunikasjonsmiddel i opplæringa.

Når ein elev eller lære kandidat ikkje har eller kan få tilfredsstillande utbytte av det ordinære opplæringstilbodet, har eleven eller lære kandidaten rett til spesialundervisning etter reglane i kapittel 5. Dette inkluderer nødvendig opplæring i bruk av alternativ og supplerande kommunikasjon.

Ny § 3-14 skal lyde:

§ 3-14 Opplæring av elever med behov for alternativ og supplerande kommunikasjon (ASK)

Elevar som heilt eller delvis manglar funksjonell tale og som har behov for alternativ og supplerande kommunikasjon, skal få nytte eigna kommunikasjonsformer og nødvendige kommunikasjonsmiddel i opplæringa.

Når ein elev ikkje har eller kan få tilfredsstillande utbytte av det ordinære opplæringstilbodet, har eleven rett til spesialundervisning etter reglane i § 3-6. Dette inkluderer nødvendig opplæring i bruk av alternativ og supplerande kommunikasjon.

Ny § 4A-13 skal lyde:

§ 4A-13 Opplæring av vaksne med behov for alternativ og supplerande kommunikasjon (ASK)

Vaksne som heilt eller delvis manglar funksjonell tale og har behov for alternativ og supplerande kommunikasjon, skal få nytte eigna kommunikasjonsformer og nødvendige kommunikasjonsmiddel i opplæringa.

Vaksne som ikkje har eller kan få tilfredsstillande utbytte av det ordinære opplæringstilbodet, har rett til spesialundervisning etter reglane i § 4a-2. Dette inkluderer nødvendig opplæring i å bruke alternativ og supplerande kommunikasjon.

Videre behandling:

Den vidare prosessen innebærer at vedtaket sendes til Kongen i statsråd. Der skal loven sanksjoneres, det vil si signeres av Kongen og kontrasigneres av statsministeren. Etter at loven er sanksjonert sendes den tilbake til Kunnskapsdepartementet. Departementet har ansvar for å gjøre loven gjeldende.

“Hvis mine ord kunne høres”

- en personlig rejse bragte et tværfagligt team til USA

v/ Ulla Setterberg, cand. mag. i musikterapi og psykologi, musikterapeut på Behandlingscentret Østerskoven, Hobro. Kontakt: uj@rn.dk

Artiklen udkommer i Tidsskriftet *Dansk Musikterapi* 15. november 2012 og er bragt med tilladelse herfra.

Jeg taler med mine øjne, lyt til mig.

Sådan lyder en sætning i en af de sange Janni Roldsgaard har skrevet i musikterapi på Behandlingscentret Østerskoven i Hobro. Janni er en ung kvinde på 22 år med diagnosen Cerebral Parese i svær grad. Hun har multiple funktionsnedsættelser. De eneste muskler, Janni selv kan styre i sin krop, er øjnene og - efter at hun i 2010 fik indopereret en baklofenpumpe¹ - den venstre arm, selv med meget begrænset funktion. Hun kan bruge armen til at styre joysticket på sin el-stol og selv køre over korte afstande. I august 2012 deltog Janni, sammen med sit tværfaglige team, som oplægsholder i to præsentationer på den internationale ISAAC Konference 2012 i Pittsburgh i USA. Det tværfaglige team består af kommunikationsvejleder Emmy Kjellmann, ergoterapeut Karina Jensen, fysioterapeut Lene Nielsen, pædagog Charlotte Nørgaard og undertegnede musikterapeut. For at kunne realisere rejsen har kommunikationsvejleder Emmy Kjellmann søgt og fået fondsmidler til finansiering af rejsen.

Baggrund

De to oplæg på konferencen handlede om Jannis historie og det tværfaglige arbejde med og omkring Janni. Artiklen vil derfor koncentrere sig om at formidle det arbejde, som har gjort det muligt for Janni, sammen med sit team, at kunne fortælle sin historie - i denne forbindelse med særlig vægt på det musikterapeutiske arbejde.

Janni Roldsgaard sammen med sit tværfaglige team

Musikterapi

Baggrunden for, at Janni blev henvist til musikterapi var, at hun var tiltagende grådlabil, særligt når der blev stillet selv mindre krav til hende. Janni modtog på det tidspunkt et skoletilbud, som en del af behandlingen på Østerskoven, og her havde man påbegyndt en fortælling om Jannis liv op igennem barndommen. De var kommet til tiden i folkeskolen, og arbejdet var gået i stå. Noget var for svært for Janni. Janni levede på mange måder et liv isoleret, låst i sin spastiske krop, og til trods for den nyerhvervede øjenstyrede computer, var det vanskeligt for Janni at kommunikere om svære følelser. Muligheden var til stede, men ordene og ikke mindst erfaringen med at være i kontakt med smertefulde følelser manglede. Janni gjorde, hvad hun kunne, for at undgå dem med det resultat, at hendes livsverden blev betydelig begrænset. F.eks. meldte hun sig i sin hverdag ud af flere situationer og samtaleemner af skræk for, at nogen skulle opleve hende græde.

Janni indledte sit forløb i musikterapi med ønsket om at skrive en sang. Hun havde brug for at kunne identificere diffuse følelser, og det gav mening, at give hende mulighed for at spejle sig selv i færdigkomponerede sange og ad den vej nærme sig egne ord for blokerede følelser. Janni fortalte, at hun igennem sine 10 års skolegang ikke havde fået undervisning i at lære at skrive og læse. Man havde, på baggrund af en test foretaget af en lærer, vurderet, at Janni var mentalt retarderet. Det kommunikationsudstyr, man i hendes børnehavetid havde givet hende, blev ikke anvendt i skolen. Hendes primære kommunikation foregik ved med øjnene, at se på samtalepartnerens højre hånd for ja og venstre hånd for nej. Hun var afhængig af omgivelsernes opfindsomhed og tolkninger af, hvad hun ville udtrykke.

Janni havde behov for en terapeutisk relation for at kunne nærme sig og rumme arbejdet med, at finde ord for de ophobede selvfølelser, som gav så mange barrierer i hverdagen. Det er vigtigt i den forbindelse, at understrege, at en relation ikke eksisterer et sted i luften mellem mennesker. Relationer er repræsenteret i den enkelte og etableres og udvikles gennem interaktion, kommunikation og succesive udvekslinger af følelsesmæssige tilstande (Sørensen 2006). Janni havde behov for, i overensstemmende spejling, at blive mødt i en registrering, en ræsonnering og en respondering af sine ordløse følelsesmæssige tilstande for at øve sig i og danne erfaringer med at være i kontakt med de svære følelser (Jordet et al. 2011).

¹ En baklofenpumpe er en lille pumpe, som indopereres og herefter automatisk doserer spasticitetsdæmpende medicin direkte i rygmarven.

Et gammelt melodi grand prix hit fra 80'erne "Danse i måneskin" blev den første indgang til det arbejde. Janni kunne, i den sang, identificere dynamikken i vigtige selvfølelser (Stern 2011), som f.eks. at have så mange tanker, observationer og følelser låst fast indeni, at ordene for det, hvis de kunne høres, ville fylde et meget stort byggeri. Hun kunne også med tiden mærke og sætte ord på vrede, frustration og sorg over ikke at blive mødt som et tænkende menneske, der forstår og forholder sig til de situationer, hun er i.

Følgende er et uddrag fra en af Jannis sange.

"Hvorfor overså I mig
alt det som er indeni mig
hvorfor ville I ikke lære mig noget
jeg har et hoved som jer"

Med tiden udvidede Janni sit arbejde i musikterapi til også at omhandle det at udtrykke og finde ord for de erfaringer, hun nu kunne gøre sig som et aktivt kommunikerende menneske med muligheder for at indgå i erfaringsdannende interaktioner og relationer. Musikterapi har været en af flere vigtige veje til at blive tydelig som person, og ikke bare være en ung kvinde med en skrøbelig krop og et avanceret kommunikationsudstyr. F.eks.:

"Pludselig er jeg allerede i gang
prøv at lytte intenst til hvad jeg siger
jeg taler med mine øjne lyt til mig
fordi at jeg kan
og jeg har min egen personlighed"

Tværfagligt samarbejde

Indsatsen har langt fra været musikterapi alene. Indsatsen har, som alle behandlingsforløb på Østerskoven er det, været præget af specialiseret tværfaglig indsats med fælles mål, som tager udgangspunkt i klienten frem for i den enkeltes faglige tilgang.

Kommunikationsvejleder Emmy Kjellmann har således iværksat, at Janni har fået en øjenstyret computer, som i dag er Jannis stemme, og hun har lavet en opsætning, hvor Janni kan udbygge sit ordforråd og sine sætningskonstruktioner efterhånden, som hendes sprog udvikles og nuanceres. Fysioterapeut Lene Nielsen har, i samråd med Østerskovens neurolog, iværksat indoperation af en baklofenpumpe og specialproduktion af en ny kørestol. Det har den effekt, at Janni i dag er fri for ressourcekrævende smerter og har øget bevægelsesmobilitet i venstre arm, mund og tunge, samt at hun har fået en siddestilling i sin el-stol, så hun kan betjene sin øjestyrede computer. Ergoterapeut Karina Jensen og pædagog Charlotte Nørgaard kan, sammen med Janni, tilrettelægge aktiviteter i hverdagen, som er meningsfulde, fordi det nu er muligt at være i dialog.

Det er muligt at møde Janni, spørge ind til hendes oplevelsesverden og være nysgerrige på, hvad hun tænker og føler og samtidig undre sig og tilbyde nye perspektiver, som alt sammen bidrager væsentligt til at udvikle og udvide Jannis erfaringsverden.

Med alt det i rygsækken og på PowerPoint tog vi af sted til ISAAC konference i USA i to hold – for Janni var - trods flyskræk - sammen med mor og hjælpere taget i forvejen for at besøge en John Deere fabrik og se noget af USA inden selve konferencen. Målet var at fortælle om den personligt udviklende rejse fra "isoleret i egen krop" til "aktivt ungt menneske" muliggjort af en specialiseret tværfaglig indsats. For Janni var det særligt vigtigt, at formidle sin historie til både ligestillede og professionelle. Hun fremførte 3 af sine sange, som jeg som musikterapeut sammen med Janni lagde stemme til. Når Janni synger sine sange formidler hun indholdet med lyde, ansigtsudtryk og kropssprog. Musikterapeuten lægger stemme til ordene.

For ikke at flyve med en guitar havde vi, til at akkompagnere sangene, et præindspillet instrumentalspor indspillet af musikterapeuterne Kent Lykke Jensen og Lars Rye Bertelsen. Jannis sange gav de mange ord og billeder personlig dybde og efter det store oplæg, var der stående applaus til Janni og hendes team.

Janni Roldsgaard sammen med musikterapeut Ulla Setterberg

Litteratur

- Jordet, H., Andersen, D., Blaabjerg, H. D., Bøye, R., Jørgensen, C. R., Freund, C., Kjølbye, M. (2011). Mentalisering – mere end et modeord. *Psykolog Nyt nr. 17*, s. 14-18
- Stern, D. (2010). *Vitalitetsformer*. Kbh.: Hans Reitzels Forlag.
- Sørensen, J. H. (red.) (2006). *Fonagy, Schore, Stern – Affektregulering i udvikling og psykoterapi*. Kbh.: Hans Reitzels Forlag

--- 0 ---

Jannis sang

Tekst: Janni Roldsgaard
Melodi: 'Hvad nu hvis' af Nick og Jay og Alex

A:

Hvis jeg var en fisk op' i himmelen
så ku' jeg ik' få luft
hvis jeg var en fugl i det åbne hav
så ku jeg ikke flyve
hvis jeg var en traktor, uden motortræk
så ku' jeg ikke køre
og hvis jeg var ham Peter Plys uden
honningkrukken
så ku' jeg ikke leve

B:

Det betyder alt for mig
at jeg nu kan tale
og at jeg kan sige til jer
at jeg har et hoved

C:

Pludselig drejer verden hurtigt rundt
og med et står ingenting mere stille
det er som at gå fra et til ti
det er svært at forstå
Hvad så når erfaring ikke slår til
og det nye det skal til at læres
det vil jeg gerne have hjælp til
jeg ved jeg får det lært, jeg har brug for dig
her.

oh, oh, oh

B:

Det betyder alt for mig
og som en stor John Deere
Når jeg er til traktor træk
så er jeg i den 7. himmel

C:

Pludselig er jeg allerede i gang
prøv at lytte intenst til hvad jeg siger
jeg taler med mine øjne lyt til mig
fordi at jeg kan
jeg har min egen personlighed
for når jeg har sat mig noget i hovedet
ja så skal det også blive til noget
og jeg bli'r så vred på dem, som siger jeg ik'
kan

oh, oh, oh

A:

Hvis jeg var en fisk i det åbne hav
så ku jeg sagtens svømme
hvis jeg var en fugl op i himmelen
så ku jeg sagtens flyve
hvis jeg var en traktor med et motortræk
så ku jeg sagtens køre
og hvis jeg var ham Peter Plys med min
honningkrukke
så ku jeg sagtens leve

B:

Det betyder alt for mig
at jeg har mit udstyr
det gi'r mig det jeg ik' fik med
med mig ind i verden

C:

Og jeg har mit eget Janni-drive
jeg ved at jeg kan og at jeg vil
og I skal overhovedet bare ik'
sige at jeg ikke kan
fordi jeg har en særlig stædighed
som bare si'r spar to til det jeg vil
for jeg har altid vidst, at jeg kan godt
jeg ved jeg får det lært, jeg har brug for dig
her.

--- 0 ---

Janni Roldsgaard fortæller om sin tur til USA

Indledning af Emmy Kjelmann:

Janni fortæller sin historie via billeder, og ved at besvare spørgsmål jeg har stillet. Hun taler i Bliss-sprog, som kan være lidt svært at forstå, hvis man ikke kender Janni og ikke kender Bliss. Derfor har Jannis hjælper Astrid Glavind "oversat" Jannis udsagn. Jannis egne udsagn står i parentes.

I perioden 25. juli til 4. august rejste du rundt i USA sammen med din mor Mona Roldsgaard, din hjælper Nina Kirkeby samt Emmy og Henrik Kjelmann. Det vigtigste formål med turen var at deltage

på ISAAC konferencen i Pittsburgh, hvor du holdt oplæg sammen med dit team, men turen bød også på meget andet. Bl.a. en rundtur på John Deere fabrikken og en tur til New York.

I lejet bil blev der tilbagelagt næsten 3.000 km. og besøgt 6 stater.

1. Fortæl om rejsen. Du havde været meget nervøs for flyveturen. Hvordan var det så at flyve i 9 timer?

Det var hårdt, og gjorde ondt i mit øre, men godt at lege og spille om bord på flyet.
(Det var hårdt og smerte øre. Men god leger, spiller flyver)

2. Fortæl om vores bil – og alle de mange timer på landevejen.

Meget spændende bil, fordi liften var dum. Vi lavede mange u-vendinger!
(Mange, meget spændende bil fordi lift var dum. Vi laver mange, meget u vej)

3. Fortæl om besøget på John Deere

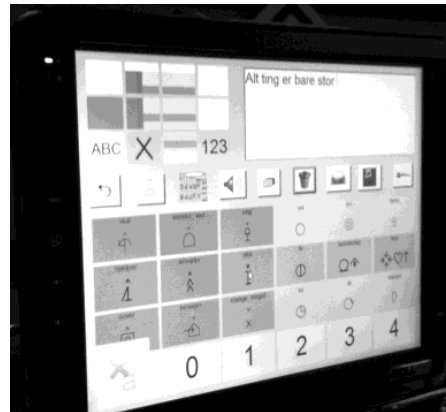
Der var kæmpe store mejetærskere, og vi var inde og se hvor de lavede dem. Jeg var æresgæst, og følte mig som en stor person. Det var fedt!
(Der var store store mejetærskere, og vi var ind i hvor de, dem laver de, dem. Jeg var er-person og stor person. Det var fedt!)

4. Fortæl om Pittsburgh – om det at møde andre der snakkede via computer og om foredraget

Jeg kan godt lide byen, men kan generelt ikke lide maden i USA. Det var godt at snakke med andre som mig – der snakker via computer.
Det var godt at holde foredrag, men jeg var godt nok spændt!

(Kan lide by, men ikke kan lide mad land. God at mund med andre som mig. God får, men jeg var spændt)

5. Fortæl om New York

De har store skærme på skyskraberne. Alt for fedt! De har også nogle fede forretninger.

(De har stor fjernsyn hus. Alt, alt fedt! De har fedt forretning)

Oplevelser på ISAAC konferencen i Pittsburgh

v/Sissel Madsen

Det er egentlig utroligt, så meget forskelligt fagligt man kan få ud af sådan en konference. Jeg mener, ting der adskiller min oplevelse fra andre deltageres. Nogle gange selvom vi har siddet til de samme foredrag. Det handler jo i virkeligheden om ens viden i forvejen, det man får suppleret med fra andre konferencedeltagere og ens interesseområder.

Et par af de ting jeg oplevede, vil jeg her fortælle lidt om. Det bliver nærmest på stikordsniveau, for hvordan beskrives 60 minutters tale, indhold og personlighed?

Jeg mødte Gunilla fra Dart, som tidligere har holdt oplæg på flere af vores danske konferencer. Gunilla havde en poster sammen med to logopædistuderende, som var ved at skrive deres afsluttende opgave

"Talking about Talking Mats – childrens views of pictures used to identify emotional state."

En hovedopgave, hvor børns forståelse af billedskalaen ved Talking Mats var blevet undersøgt.

Projektet var en del af et stort projekt med bl.a. brug af symbol-materiale til alle børn på børneafdelingen på sygehuset. Symbolerne blev brugt for at forberede børnene på f.eks. operation, og for at støtte kommunikationen med tosprogede børn og forældre.

Ved de to sidste danske konferencer er der bl.a. blevet talt om *core vocabulary*. Denne gang hørte jeg Karen Erickson fortælle om *"Creating a core vocabulary for common core curriculum"* En undersøgelse, hvor der var blevet brugt papir og talemaskiner med få felter (go-talk).

De havde forholdt sig til hvilke core words der skulle indgå på en tavle, som skulle kunne bruges af flere og i en klasse. F.eks. er *pretty* højt rangeret i skriftsprog, men ikke i talesprog. Elever bliver nødt til at have det tilgængeligt, for ellers kan de ikke diskutere indholdet i bøgerne.

Deres holdning var, at core skal kunne bruges i alle fag i skolen, derfor er f.eks. *equal* er vigtigt ord i matematik og ikke det samme som *same*, som allerede var på systemet.

De havde et helt bestemt system til, hvordan de arbejdede med udvidelse af den første side i systemet, når den skulle indlæres.

De ønskede sig et fælles system, så alle kunne gå i gang med det i skolen og der var en instruktionsvideo til lærerne.

Læs mere: www.med.unc.edu/ahs/clds

Hver formiddag var der et foredrag med en indbudt oplægsholder.

Sådan kom jeg til at opleve *Gregg Vanderheiden*. En meget interessant og levende oplægsholder, som talte om *"The paradigm shift in AAC assistive technologies, using the global public inclusive infrastrukture to make it work for you."*

Han arbejdede for Trace Center, skiftevis i USA og Geneve.

I projektet så de på mulighederne for, at alle har adgang til elektronik og computere med deres egne indstillinger. Mulighederne blev eksemplificeret ved en ring med en chip, som man holdt hen til en læser ved computeren. Så kom der f.eks. et skærmtastatur, forstørrelse eller andre indstillinger frem. Når man kørte ringen forbi igen, så var den tilbage ved standard. Ideen er, at dette ikke kun skal fungere sammen med en hvilken som helst pc, men også ved alle de andre computere vi møder i vores dagligdag såsom en billetautomat, p-automat eller anden elektronik i det offentlige rum.

Bestemt en spændende tanke, som kunne lette det for rigtig mange. Der er stadig forhindringer før det bliver til virkelighed, men det lød ikke urealistisk.

--- 0 ---

Pittsburgh 2012

Udstillingen på ISAAC konferencen i Pittsburgh

v/Edda Medici

Som ved tidligere ISAAC-konferencer var der også i år en udstilling. Udstillingen lå i stueetagen, og foredrag blev afholdt på de næste to etager, så man for at finde rundt til alle de steder der var foredrag måtte over en gangbro med glassider, hvor man kunne se ned på hallen, hvor der var udstilling og posterpræsentationer.

Udstillingen var ikke overraskende præget af firmaer fra USA og Canada. Det helt store emne var programmer og tilbehør til iPad. Af nordiske udstillere var kun Abilia repræsenteret sammen med det firma fra USA de samarbejder med, samt TOBII.

Selvom en del af programmerne endnu ikke findes på dansk er de taget med, for det kunne jo være de kom..

Programmer

Mytalk, www.mytalktools.com

Kommunikationsprogram til iPad og iPhone, beta-version til Android, tilkøb af dansk talesyntese, Edda er blevet betatester.

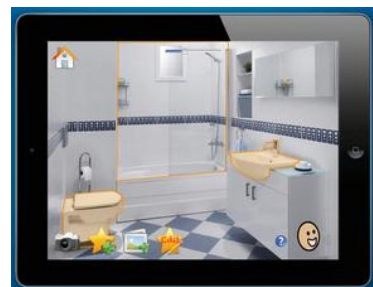

Go talk now, www.attainmentcompany.com

App som er meget lig deres talemaskiner, indeholder både kommunikationssystem, mulighed for digitale bøger, tekst m.m. Dansk talesyntese.

Tap speak choice, www.tapspeakchoice.com
Kendt i Danmark, dansk talesyntese,

Autismate, <http://itunes.apple.com/us/app/autismate/id512132428?mt=8>

App, der tager udgangspunkt i daglige scener til kommunikation, kan udbygges med social stories, m.v. Udviklet til en autistisk bror. (ikke på dansk)

my voice, <http://myvoiceaac.com>

App til iPad med store enkle felter, som kan bruges til kommunikation, hente kortudsnit frem m.m. Henviste til personer med afasi, (ikke på dansk)

TapToTalk, www.taptotalk.com

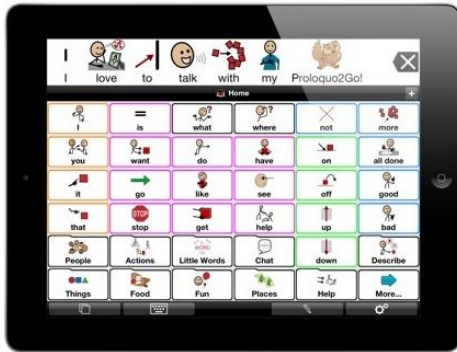
Program til alle slags skærme: pc, iPad, Nintendo m.m., (ikke på dansk)

Speak for yourself www.speakforyourselfaac.org
App, som både findes til iPad og Android versioner.
(ikke på dansk)

Alexicom Tech, www.alexicomaac.com
Kommunikationsprogram på iPad, android og
computer. (ikke på dansk)

Prolog2go, www.assistiveware.com
Program til pc og iPad, mangler stadig at kunne fås
med dansk syntetisk tale

The grid, www.sensorysoftware.com
Kommunikationsprogram til pc. Der findes en
player til iPad og iPhone. (ikke på dansk)

Sonoflex, www.tobii.com
Program til pc, iPad app (ikke på dansk)

Indpakning:

Blød skum, vi så dem smide rundt med en indpakket
iPad. (www.abhh.dk)

Able Net, www.ablenetinc.com
En kasse til iPad, som er født med stik til kontakt-
er, støtte til kanten m.m. Passer til alle tre iPads

Kontakt / betjeningsmuligheder:

RJ Cooper, www.rjcooper.com

En 'Ole opfinder', som vi har hørt om i mange år, spændende mand at møde. Her er en kasse til kontrol af iPad funktioner.

Han har også lavet en "gem tilbageknap" knap

Freehand, www.ablenetinc.com

Handske med indbygget kontakter, når f.eks. 2 fingerspidser rører hinanden, kan programmeres til forskellige tastetryk/ kombinationer

Modular Hose; system til opspænding af iPad, mobiltlf., kontakter, kald m.m.
Systemet er brugt inden for industrien, men har nogle hurtige tilpasningsmuligheder i forhold til opspænding af udstyr til alternativ kommunikation.
(www.handikram.dk)

Diverse:

Lightwriter af udformning som lille mobiltelefon.

Ikke helt ny, men fortsat sjældent set i Danmark

Øjenstyringsystemer:

eyegaze Edge

www.eyegaze.com

Øjenstyringssystem, som kan bruges selv om personen ikke sidder lige for systemet.

Eye Tech Digital Systems

www.eyetechds.com

Bl.a. lille stav med usb-stick til bærbare computere

Pragmatisk Profil

v/Edda Medici

De engelske psykologer Hazel Dewart og Susie Summers har udarbejdet en metode - *Pragmatisk Profil* - til udredning af en persons dagligdags kommunikative funktioner.

Metoden er med forfatterens tilladelse oversat til dansk på Institut for Syn og Hørelse, Region Nordjylland.

Pragmatisk profil består af en manual, som beskriver baggrund for udarbejdelse af metoden og hvordan den tænkes brugt, samt et interview skema, som indeholder en række spørgsmål til nærpå personer om hvordan barnet/den voksne agerer omkring forskellige kommunikative handlinger delt op efter:

1. kommunikative funktioner
2. respons på kommunikation
3. interaktion og samtale
4. situationsbestemt variation

Profilen findes i 2 udgaver

1. Udgave til børn med et skema til interview af nærpå personer til førskolebørn og et skema til interview af nærpå personer til skolebørn.
2. Udgave til voksne med et skema til interview af nærpå personer og et skema til interview af personen selv.

Eksempel fra interviewskema til førskolebørn:

A. Kommunikative funktioner

1	Tiltrække opmærksomhed
2	At bede om
3	At afvise
4	At hilse
5	Selvudfoldelse og selvhævdelse
6	At benævne noget
7	At kommentere
8	At give information

2. at bede om noget

a. bede om en ting

hvis du var i køkkenet og (barnets navn) så noget (han/hun) vil have at spise, men det var uden for rækkevidde, hvordan ville (han/hun) lade dig vide det?

Eksempler:

Ved at græde
Ved at række ud og pege på det
Ved at pege og lave bedende lyde
Ved at trække dig over til det eller skubbe din hånd over til det
Ved at se eller pege på det og sige dets navn.
Ved at pege og sige noget som: "Jeg vil have det"

Formålet med profilen er at give en metode til at udforske en persons kommunikation, så nærpå personer og behandlere kan få et billede af personen som kommunikationspartner med udgangspunkt i dagligdagen.

Det er en måde at dele viden om at kommunikere med personen på en struktureret måde, og det giver et grundlag for en intervention med det formål at fremme kommunikation i dagligdagen.

Pragmatisk profil kan ifølge forfatterne bruges til alle uanset problemer med kommunikation, adfærd eller anden funktionsnedsættelse.

Materialet om Pragmatisk Profil kan hentes fra: www.TAVSgruppen.dk og inden længe også fra www.synoghoere.rn.dk

På Institut for Syn og Hørelse er vi interesseret i at høre eventuelle erfaringer med brugen af profilen. Send kommentarer til: edda.medici@rn.dk

Det nåede ikke med i det trykte program, men på den danske ISAAC-konference i marts 2013, vil der komme et ekstra valgtema om Profilen med mulighed for at høre mere og udveksle erfaringer.

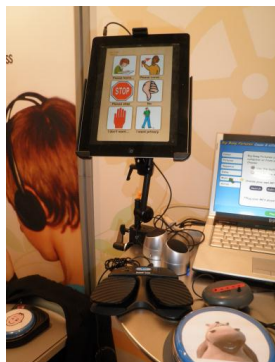
Ses vi på BETT?

v/Edda Medici & Gert Krabsen

BETT (British Educational Technology Trade) er en stor udstilling/konference, der afholdes hvert år i januar i London. Og *stor* skal forstås helt bogstaveligt! Der er mere end 650 stande og ca. 30.000 besøgende i løbet af de fire dage, messen varer.

Der er stande i alle størrelser - de største (Microsoft mv.) er på størrelse med det halve af HIT-messen. De mindste er på et par kvadratmeter, og det er ofte hos dem, man finder de sjove, overraskende ting!

Der ud over er der en række præsentationer, foredrag m.v.

Hovedmålgruppen for BETT er undervisningssektoren, men der er også meget for vores små kæpheste omkring alternativ kommunikation.

Dels er en række udstillere inden for SEN-området (**S**pecial **E**ducational **N**eeds) samlet i et særligt afsnit; dels er der meget, også på de almindelige undervisningsrelaterede stande, der kan have interesse, især hvis man går gennem udstillingen med et åbent sind!

Meget er naturligvis rettet mod det engelske sprogområde, men som skandinav er det dejligt at se, at der er en halv snes udstillere fra Norge og Sverige – men underligt nok ingen fra Danmark?

For eksempel er det på BETT, at vi har fundet både det vandfaste papir og FizzBook – PC'en.

Udstillingen og langt de fleste foredrag er gratis, og med de mange muligheder for billige fly fra både Kastrup og Jylland er det let at komme dertil. Vi bruger som regel 2½ dag på udstillingen: To dage på at se alle stande – og den sidste formiddag er der altid lige et par stande, vi skal se og snakke med en ekstra gang, inden vi tager hjem!

BETT har sit egen site: www.bettshow.com.

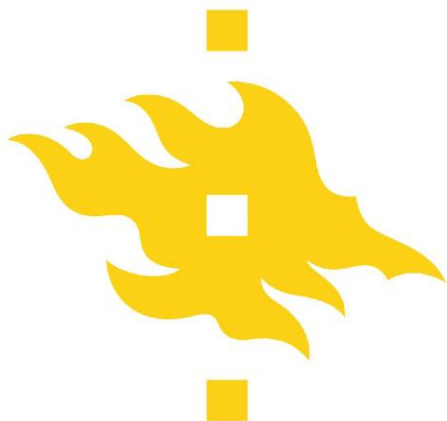
University College Lillebælt arrangerer tur til BETT, kombineret med studie- og skolebesøg. Læs om det på www.bett.dk.

BETT plejer at foregå i *London Olympia* – et berømt sted i Kensington med to meget flotte, store haller, med de store stande på 'gulvet' og en masse små udstillere på gallerierne.

Fra 2013 er BETT flyttet til Londons store messecenter *EXCEL*, der ligger i Docklands i det østlige London. Udstillerne mener det giver dem bedre forhold, men vi er spændte på, om stemningen vil være den samme som i de hyggelige haller i Olympia – og vi vil savne Kensingtons mange listige spisesteder☺.

Men under alle omstændigheder skal vi på BETT i 2013 – ses vi?

HEARING CHILDREN'S USE OF MANUAL SIGNS FROM THE VIEWPOINT OF SPEECH AND LANGUAGE THERAPISTS

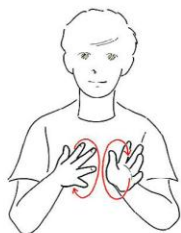
THE AIM OF THE STUDY

Manual signs have been used generally with non-speaking hearing children in many countries for a long time, but there are only a few studies about the use of manual signs with these children (e.g. Branson & Demchak 2009; Millar, Light & Schlosser 2006; von Tetzchner & Martinsen 2000; Launonen 1998; Volterra & Erting 1994). There is no consensus about what kind of intervention would be the most useful in using manual signs and what kind of children would get the best profit from them.

The aim of this study (Linjama 2010) was to depict when, why and how manual signs are used with hearing children with speech impairments. Since speech and language therapists are in Finland professionals responsible for the intervention in the field of augmentative and alternative communication, the topic was discussed from their viewpoint. The aim was to find out what kind of children, according to the speech and language therapists, may need manual signs, what the speech and language therapists think about the basis and the usefulness of manual signs, and how they compare manual signs with other forms of augmentative and alternative communication. In addition, the features of speech therapy sessions and intervention processes, as well as the role of speech and language therapists when manual signs are used, were discussed.

METHOD

The method of the study was a semistructured theme interview. The themes were the same in all interviews, but form and order of the questions varied. The interviewees of this study were eight speech and language therapists who worked with children, used manual signs in their work and lived in the Helsinki metropolitan area. Four interviewees worked in the public care of people with learning disabilities and the other four interviewees as private professionals. The interviews were audio-recorded and the transcribed data were analyzed by means of content analysis and thematizing; grouping the answers into themes, searching similarities and differences and comparing the data with literature.

"SIGN" in Finnish sign language. Drawing by Kalevi Puistolinna.

RESULTS AND CONCLUSIONS

The results of this study were congruent with former research (e.g. Millar, Light & Schlosser 2006; Launonen 1998; von Tetzchner & Martinsen 2000) and the views of interviewees were also mostly congruent with each other.

Why manual signs?

Manual signs may be considered if there are evident or predictable problems with speech and/or language development. Manual signs may give means of expression to the child, make it easier for the child and his/her partners to understand each other, encourage interaction and communication, and enhance speech and language development.

That the message is passed on and received mutually.

[Et se viesti menee perille molemmin puolin.]

According to the results, the basis of advantages of manual sign use is, first of all, the use of two modalities which facilitates both production and reception of speech.

The process of using manual signs

The use of manual signs proceeds individually. The process may be impacted by features of the child, attitudes, skills and resources of the parents, and other environments like day care, school and speech and language therapist. The interviewees considered it important that the use of manual signs is congenial and reasonable for the child, and related with his/her daily environment – in this way the use of manual signs have many similarities with typical language development.

It begins just with concrete things of daily life, to what things the baby or child first attends. In the same way as the speech develops; moms start spontaneously to name things as lamp, mom, dad...

[Kyllä se lähtee ihan näistä konkreettisista arjen asioista, et mihin pieni vauva ja lapsi kiinnittää sen huomionsa ekana. Et oikeestaan ihan samalla tavalla miten puheen kehityksessä äidit lähtee spontaanisti nimeämään, lamppu, äiti, isä...]

It is extremely individual.

[Se on hirmu yksilöllistä.]

Guiding the use of manual signs

It is especially important to motivate and take into account the environment of the child. The most important but, on the other hand, the most demanding task of the speech and language therapist is to motivate and to guide people in the

environment so that they can support the communication development of the child.

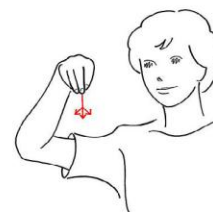
Everyday environment has the main responsibility, and they have to get enough support to do that.

[Päävastuu on sillä päivittäisellä ympäristöllä, jonka tulee saada riittävä tuki siihen.]

In guiding families and other environment of the child, speech and language therapists and other professionals would benefit from more research about the topic so that they could base their work on research evidence. Hence, there is a strong need for further studies on the use, effects and mechanisms of the use manual signs as an alternative communication form.

I think it is the primary value that those things become alive in everyday life.

[Se on must ykkösarvo et ne asiat alkais elää arjessa.]

"LAMP" in Finnish sign language. Drawing by Kalevi Puistolinna.

References:

Branson, D. & Demchak, M. (2009). The use of augmentative and alternative communication methods with infants and toddlers with disabilities: A research review. *Augmentative and Alternative Communication*, 25, 274–286.

Launonen, K. (1998). *Eleistä sanoihin, viittomista kieleen. Varhaisviittomisohjelman kehittäminen, kokeilu ja pitkäaikaisvaikutukset Downin syndrooma –lasten varhaiskuntoutuksessa [From gestures to words, from signs to language. Development, application and long-term effects of an Early Signing Programme in the early intervention of children with Down syndrome]*. FAMR Research Publications, No. 75. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

Linjama, T. (2010). *Lasten tukiviittomien käyttö puheterapeuttien näkökulmasta [Children's use of manual signs from the viewpoint of speech and language therapists]*. Master's Thesis, University of Helsinki, Helsinki, Finland.

Millar, D. C., Light, J. C. & Schlosser, R. W. (2006). The impact of augmentative and alternative communication interventions on the speech production of individuals with developmental disabilities: A research review. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*, 49, 248–264.

von Tetzchner, S. & Martinsen, H. (2000). *Introduction to augmentative and alternative communication*. Second edition. London: Whurr/Whiley.

Volterra, V. & Erting, C. J. (1994). *From gesture to language in hearing and deaf children*. Washington, DC: Gallaudet University Press.